

Nr 208.

Av herr **Welin**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inskränknings-
ningar i rättigheten att mot betalning förevisa vaxkabi-
nett m. m.

I föreliggande motion anhåller jag få fästa riksdagens uppmärksamhet på den i de flesta fall osunda företeelse, som heter vaxkabinett, jämte annat i förevisningsväg, som härmed i större eller mindre mån kan jämföras.

Samhället utövar en synnerligen livlig verksamhet för att hos människorna, framförallt hos det uppväxande släktet, främja de goda anlagens växt, för att befordra bildning och hyfsning samt för att skapa sinne för det vackra i livet, naturen och konsten. För detta ändamål ha vi av staten inrättade eller understödda skolor, bibliotek, föreläsningar, museer och musiktillställningar m. m. Härtill kommer allt det arbete, som hem och uppfostrare uträtta till de ungas utveckling i god riktning.

Det är emellertid ofantligt mycket, som motverkar detta det allmännas och den enskildes uppfostringsarbete och utövar en nedrivande och förråande inverkan på individerna.

Samhället har alltid ansett det som sin plikt att vingklippa det onda, så snart detta varit uppenbart och möjligheter funnits att komma åt det samma. Exempel härpå är hela vår strafflag liksom i vissa delar tryckfrihetslagen. Vidare ha vi polisförordningar och liknande bestämmelser samt föreskrifter rörande försäljning av gifter och spirituösa drycker m. m. På sista tiden ha vi fått biografcensuren, som särskilt har att övervaka, att på biograferna sådant icke förevisas, som kunde inverka menligt på minderårigas känsloliv och rättsuppfattning.

Denna samhällets teoretiskt erkända och i många avseenden praktiskt förverkligade rätt att skydda de enskilda — framför allt de i något avseende svagare — torde nog behöva tillämpas på även andra områden än sådana, som nu äro föremål för statens ingripande.

Enligt mitt förmenande äro vaxkabinetten i vanliga fall av det slag, att de behöva ställas under samhällets kontroll. I dessa rymmas som oftast en mängd vedervärdigheter. Mördare och mordscener höra till det vanliga i dem. Särskilt vanligt är även mänskliga abnormiteter, ju ohyggligare desto bättre, t. ex. apmänniskor, hundmänniskor, de mest vanskapta foster, barn med två eller tre huvuden, vidriga sjukdomar och mycket annat i samma väg. En alldeles särskild dragningskraft har utställningen av modeller, som åskådliggöra människokroppens anatomiska hemligheter och uppenbara åtskilligt av fortplantningens processer samt visa könssjukdomar m. m., och ehuru denna avdelning skall vara enbart för vuxna, så torde den faktiskt vara tillgänglig för alla, som betala sin extra inträdesavgift till densamma.

Ett vaxkabinett är i vanliga fall en samling av allt det vämjeliga, vidriga och rysansvärda, som man kunnat leta upp från alla världens delar, och det måste i hög grad besudla föreställningslivet och menligt påverka smaken hos den i de flesta fall okritiska och andligt omyndiga publik, som är dess vanliga kundkrets.

Om man nu erkänner, att vaxkabinetten äro till skada, så bör också samhället på något sätt ingripa mot dem. Huru detta skall ske, blir en fråga att undersöka. Att helt förbjuda torde kanske vara mindre lämpligt och även så till vida omöjligt, som man kan tänka sig likartade museer under samma eller andra benämningar, där sådant förevisas, som alldeles icke är till skada utan tvärt om till verklig undervisning.

Det gäller sålunda att inte »kasta ut barnet med badvattnet». Mången gång kan det säkerligen vara kinkigt nog att avgöra, vad som kan vara till nytta eller till skada.

Man kunde tänka sig att polismyndigheterna finge avgörandet i sin hand, men dessa hade alldeles säkert olika uppfattning om saken på de olika orterna. Vad som förbjödes på ett ställe kunde tillåtas på ett annat. Bäst vore, om det funnes ett gemensamt organ för hela riket, som finge avgöra, om ett föremål finge visas eller icke. Härtill kunde förordnas några särskilda personer, alldeles som vi ha en biografcensur. Kanske det vore allra enklast att uppdraga just åt statens biografbyrå att granska även vaxkabinetten, då ändamålet med de båda slagen av censur i stort sett bleve densamma.

Redan nu torde i städerna och större samhällen, där ordningsstadgan

för rikets städer är gällande, polismyndigheterna med ledning av ordningsstadgans § 13 i viss mån kunna ingripa, men de ifrågavarande bestämmelserna äro mycket vaga och tala för övrigt alldeles icke om vaxkabinett eller liknande förevisningsanordningar. Polismyndigheterna ha därför frihet att ingripa eller underlåta att ingripa, allt eftersom de själva finna för gott. Detta beträffande städerna och de större samhällena. Vad landsbygden angår, är det ännu mycket sämre ställt, då de föreskrifter, som möjligen här skulle kunna tillämpas, torde vara långt mer obestämda, och då härstädes i vanliga fall icke finnes någon ordningsmakt på nära håll, som kan ingripa.

En allmänt gällande föreskrift rörande vaxkabinett och liknande utställningar är således i hög grad av behovet påkallad.

* * *

En annan sak, som kunde vara skäl uti att i detta samband få dragen under prövning, är kringförandet och förevisandet för penningar av människor, som äro i kroppsligt hänseende abnormt utrustade. Redan det att använda människor som utställningsföremål synes, då det icke är fråga om uppvisandet av mänskliga färdigheter, i hög grad oförenligt med modern uppskattning av människans värde som människa, och det ovärdiga härutinnan framstår ännu uppenbarare vid det förhållandet, att det här är det vanskapliga eller förvända hos människan, som utställes till allmänhetens beskådande.

Sålunda kringfördes under förra året i vårt land ett sällskap, som enligt de braskande anslagen voro »världens fem levande vidunder» och annonserades som en »naturhistorisk sensation». De fem »vidundren» utgjordes av tre bröder, 8, 12 och 16 år gamla, vägande respektive 122, 148 och 196 kilogram, en vit indianflicka med vitt hår och röda ögon och en dvärg, 19 år gammal och endast 65 centimeter hög, enligt uppgift »världens minsta människa».

Det finnes icke spår av någon annan mening med sådana förevisningar än att avlocka nyfiket folk penningar. Och det lyckas nog för vederbörande, helst om de kunna affischera om »vidunder» och »sensation», ty det drager oerhört. Vad som sker är ett ocker på människors olycka — ty som en olycka måste det anses att vid 19 års ålder hava en kropp som en liten gosse eller att vid 8 år väga 122 kilogram — och på andras nyfikenhet att se underliga och helst onaturliga ting. Men varken snikenheten eller sensationslystnaden äro egenskaper, som förtjäna uppmuntran.

Det förefaller, som det skulle föreligga tillfyllestgörande skäl för ett

förbud mot kringförande och förevisande för penningar av människor, så snart det icke gäller uppvisandet av mänskliga färdigheter.

Motionären är icke beredd att framlägga några bestämda förslag, huru man i ena som andra fallet borde förfara gent emot de påtalta slagen av förevisningar. Måhända finnes dessutom även annat av liknande slag, som kunde kräva ett ingripande från det allmännas sida, särskilt bland dessa »marknadsnöjen», som det är en sådan mängd utav.

Saken kräver en närmare utredning såväl med hänsyn till de slag av förevisningar, som borde kunna förbjudas, som den censur, som bör utövas, liksom även beträffande de straffpåföljder, som brytandet av ett eventuellt förbud bör medföra.

Jag hemställer därför,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida och i vad mån inskränkningar må kunna ske i den nu befintliga rättigheten att mot betalning förevisa vaxkabinett och annat i utställningsväg, som huvudsakligen avser att ockra på allmänhetens sensationslystnad, samt, därest verkställd utredning därtill gäve anledning, till riksdagen göra de framställningar, som härav kunde förmedlas.

Stockholm den 6 februari 1916.

S. Welin.